

Eusparassus dufouri en andere jachtkrabspinnen (Araneae: Sparassidae) getransporteerd naar Nederland

Jinze Noordijk
Marc de Winkel

TREFWOORDEN

Adventieven, exoten, *Micrommata ligurina*, Middellandse Zeegebied, *Olios argelasius*

Entomologische Berichten 77 (2): 58-61

De spinnenfamilie Sparassidae heeft in Nederland slechts één inheemse vertegenwoordiger. Daarnaast zijn er enkele adventieve soorten gemeld. In deze bijdrage voeren wij nieuwe geïmporteerde soorten op. *Eusparassus dufouri* is een grote, fraaie spin, afkomstig uit het mediterrane gebied. Het is een nachtactieve soort die door snel te rennen prooien overrompelt. In zowel 2014 als 2016 is een individu in Nederland gevonden en bij de auteurs van dit artikel terecht gekomen. Importen van *Micrommata ligurina* en *Olios argelasius*, die beide ook van oorsprong uit het Middellandse Zeegebied komen en eerder al op internet gemeld waren, worden hier ook kort behandeld.

Jachtkrabspinnen

Jachtkrabspinnen, Sparassidae, vormen een familie met bijna duizend soorten die met name in de tropen en subtropen voorkomen, onder andere veel in woestijn- en rotsachtige biotopen (Jocqué & Dippenaar-Schoeman 2006, Murphy & Roberts 2015). Alleen het genus *Micrommata* komt ook in gematigde streken voor: het Palearctische gebied.

In Nederland kennen we één inheemse jachtkrabspin: *Micrommata virescens* (Clerck), een soort die op lage planten in niet te droge biotopen voorkomt, met name bosranden. Daarnaast zijn er maar liefst zes soorten wel eens versleept naar ons land. (i) *Micrommata ligurina* (C.L. Koch) komt voor in het mediterrane gebied en Centraal-Azië en is eenmaal geïmporteed in ons land (kader 1). (ii) *Heteropoda venatoria* (Linnaeus) is een pantropische spin van onbekende oorsprong en wordt geregeld met fruit geïmporteed naar ons land (Van der Hammen 1949, Van Rossum et al. 1957). Eenmaal is zelfs een eipakket meegevoerd waarvan de jonge spinnen zijn uitgekomen (Van Helsdingen 2015). (iii) *Tychicus longipes* (Walckenaer) is een van oorsprong Indonesische soort waarvan eenmaal een naar ons land getransporteerd exemplaar is gevonden (Van Hasselt 1872). (iv) *Olios argelasius* (Walckenaer) is een algemene soort in het hele Middellandse Zeegebied; deze soort is driemaal in Nederland gevonden (kader 1). (v) *Eusparassus walckenaeria* (Audouin) is eenmaal gevonden in een huis in Ridderkerk en komt oorspronkelijk voor in het Midden-Oosten en het oostelijk deel van de Middellandse Zeeregio (Van Helsdingen 2015). (vi) Van *Eusparassus dufouri* Simon worden de Nederlandse vondsten, leefwijze en verspreiding in dit artikel gegeven, omdat beide auteurs van dit artikel recentelijk een exemplaar in handen kregen.

Vondsten van *Eusparassus dufouri*

In zowel 2014 als 2016 zijn exemplaren van *Eusparassus dufouri* in ons land gevonden. Het eerste dier liep rond in een huis; hoe hij daar is gekomen kon niet achterhaald worden. Het tweede exemplaar werd levend gevonden in een camper; de eigenaren ervan waren er vier maanden ervoor mee in Zuid-Spanje geweest.

Materiaal 1 volwassen ♀ (figuur 1), 12.xii.2014, Arnhem-Zuid (Gelderland, AC 186-441), levend in huis, leg. Caroline de Ligt, det. Jinze Noordijk, col. Naturalis Biodiversity Center (RMNH.ARA.17822); 1 volwassen ♀ (figuur 2), 27.xii.2016, Rekken (Gelderland, AC 246-457), levend in camper, leg. Paul Brugman, det. Marc de Winkel & Jinze Noordijk, col. Naturalis Biodiversity Center (RMNH.ARA.17823).

Herkomst en leefwijze

The World Spider Catalog (2017) en Moradmand & Jäger (2012) melden *E. dufouri* alleen voor Spanje en Portugal, maar Urones (2006) geeft ook Algerije, Marokko, Italië, Malta en Corsica als vindplaatsen. Nentwig et al. (2017) noemen de soort alleen voor Spanje en Portugal, hoewel op het bijgaande kaartje ook Turkije en Griekenland staan aangegeven. Karol (1967) en Bayram et al. (2016) noemen de soort voor Turkije, gebaseerd op oude literatuurbronnen. Het is duidelijk dat er in het mediterrane gebied nog veel faunistisch spinnenwerk te doen is, om verspreidingsgebieden duidelijk te krijgen. *Eusparassus dufouri* is in Portugal en het westen van Spanje niet zeldzaam en komt ook voor bij menselijke bebouwing (Urones 2006). In Europa komen nog twee andere *Eusparassus*-soorten voor: naast de eerder genoemde *E. walckenaeria* ook *E. levantinus* Urones, die in oostelijk Spanje leeft (Urones 2006).

1. Levend volwassen vrouwtje van *Eusparassus dufouri*, verzameld op 12 december 2014 in een huis in Arnhem-Zuid (Gelderland). Foto: Jinze Noordijk

1. Living adult female of *Eusparassus dufouri*, collected on December 12, 2014 in a house in Arnhem (province of Gelderland).

2. Dood volwassen vrouwtje van *Eusparassus dufouri*, levend verzameld op 27 december 2016 in een camper in Rekken (Gelderland). Foto: Marc de Winkel

2. Dead adult female of *Eusparassus dufouri*, collected alive on December 27, 2016 in a camper in Rekken (province of Gelderland).

3. Onderzijde van opisthosoma van *Eusparassus dufouri* (zelfde individu als figuur 2). Foto: Marc de Winkel

3. Underside of opisthosoma of *Eusparassus dufouri* (same individual as figure 2).

Kader 1

Micrommata ligurina en Olios argelasius

Van *Micrommata ligurina* en *Olios argelasius* zijn in Nederland enkele individuen gevonden, maar deze waren nog niet eerder in de literatuur vermeld.

Micrommata ligurina is eenmaal gevonden in Nederland. Het betrof een vrouwtje dat met sla uit Spanje in ons land is terecht gekomen, in Katwijk aan Zee (Zuid-Holland, AC 87-468, 24.iii.2014, foto van Maarten Langbroek op www.waarneming.nl, niet verzameld). Deze soort kan gedetermineerd worden met Murphy & Roberts (2015), Nentwig et al. (2017) en Urones (2004). Vrouwtjes zijn onder andere goed te onderscheiden van de andere vijf Europese *Micrommata*-soorten, vanwege de kleine zwarte vlek aan de basis van het prosoma (kopborststuk) (figuur 4). Mannetjes hebben een brede donkere band over het prosoma en opisthosoma (achterlijf). De vrouwtjes kunnen een lichaamslengte van 10 mm behalen, de mannetjes van 8 mm.

Olios argelasius is drie maal gevonden in ons land: in Oldebroek (Gelderland, AC 191-496, 17.x-2012, foto van Henk Gremmer op www.waarneming.nl, niet verzameld), in Doorn (Utrecht, AC 155-449, 22.vi.2014, foto van Ronald van Jeveren (figuur 5), niet verzameld) en in Sliedrecht (Zuid-Holland, AC 113-462, 6.vii.2014, leg. Johan Bink, col. Naturalis Biodiversity Center RMNH.ARA.17824). Determinatie kan met Murphy & Roberts (2015) en Nentwig et al. (2017). Onder andere de fijne, zwarte lijntjes op het prosoma, de dikbehaarde en donkere tarsen en het donkere laatste lid van de pedipalp zijn kenmerkend en op foto's vaak zichtbaar. *Olios argelasius* is een tamelijk grote spin, waarvan lichaamslengte van vrouwtjes 15 mm kan bereiken.

4. *Micrommata ligurina*.
Foto: Lucarelli (creative commons, BY-SA 3.0)

5. *Olios argelasius*, Doorn (Utrecht), 22.vi.2014.
Foto: Ronald van Jeveren

Eusparassus-soorten maken zijden, papierachtige retraites (schuilplaats van spinsel) onder stenen en schors. De spinnen trekken zich overdag hierin terug, vervellen erin en installeren er hun eicocon (Levy 1989, Moradmand & Jäger 2012, Urones 2006). *Eusparassus*-soorten zijn uitermate snelle spinnen die 's nachts jagen. Dit bleek ook bij ons exemplaar van *E. dufouri* uit Arnhem, die een tijdje in leven is gebleven en is gevoerd: aangeboden prooidieren werden met razendsnelle achtervolgingen gepakt.

Herkenning

Jachtkrabspinnen zijn als familie goed te herkennen (Jocqué & Dippenaar-Schoeman 2006, Murphy & Roberts 2015). De acht naar voren gerichte ogen staan in twee verticale rijen van vier, waarbij de afstand tussen de ogen binnen een rij vrijwel gelijk is (figuur 1). De poten zitten niet verticaal aan het lichaam vast, maar een stuk gedraaid, zodat de poten op een krabachtige manier naar voren kunnen staan (figuur 2). De verbindingen tussen de metatarsen en tarsen zijn verwijd en er zit een membraan tussen waardoor de tarsen zeer beweegbaar zijn. De spinnen kunnen de hele tars gebruiken om op het oppervlak neer te zetten (als een 'voet', figuur 1) in plaats van alleen de punt, waardoor ze zulke hoge snelheden kunnen bereiken. Veel soorten zijn behoorlijk groot. De zwarte strepen die over zes ogen lopen zijn kenmerkend voor enkele *Eusparassus*-soorten, inclusief *E. dufouri* (figuur 1).

Eusparassus dufouri kan aan de hand van de duidelijke lichaamstekening en genitaliën goed gedetermineerd worden (Barrientos & Urones 1985, Moradmand 2013, Moradmand &

Jäger 2012, Urones 2006). Met name de lichtbruine hartvlek op de bovenzijde van het opisthosoma (achterlijf) en de wigvormige tekening die daaruit voortvloeit zijn karakteristiek, zo ook de duidelijk zwartgeringde poten en het patroon van lichte en donkere strepen en vlekken op het kopborststuk (figuur 1-2). Ook de onderzijde van het opisthosoma, met twee brede wat slordige zwarte banden, is kenmerkend (figuur 3). *Eusparassus dufouri* is een van de grootste spinnensoorten van Europa, met lange poten en een lichaamslengte tot bijna 20 mm bij de vrouwtjes. De vrouwelijke genitaliën lijken bij *Eusparassus*-soorten nogal op elkaar, maar kunnen de determinatie toch bevestigen (figuur 3) (Moradmand 2013, Moradmand & Jäger 2012).

Discussie

Jachtkrabspinnen kunnen door hun actieve jaagstrategie en relatief grote actieradius makkelijk in potentiële transportmedia terecht komen. De tweede hier gepresenteerde vondst van *E. dufouri* laat ook zien dat de spinnen maanden in leven kunnen blijven, zonder of met zeer weinig voedsel en water. Ook *Heteropoda venatoria* kan enkele maanden zonder eten en drinken (S. IJland persoonlijke mededeling). *Eusparassus*-soorten zijn vanwege hun formaat indrukwekkende spinnen. Hierdoor is de kans dat ze gemeld worden, in plaats van simpelweg doodgemaakt of naar buiten gekieperd, groter dan bij kleine soorten. Vaak boezemen de grotere jachtkrabspinnen angst in bij de vindsters. Een beet van deze jachtkrabspinnen is echter zeldzaam, maar ze kunnen wel met hun kaken door de huid heen komen, hetgeen kan gebeuren als ze bijvoorbeeld opgepakt worden. De medische gevolgen zijn dan gering en kort-

ständig: de beet doet pijn en soms treedt een zwelling of jeuk op; slechts zelden zijn er systemische klachten zoals misselijkheid of hoofdpijn (Ibister & Hirst 2003).

Het aantal meldingen van meegelifte spinnenexoten is groot en lijkt toe te nemen. In dit artikel worden weer drie soorten toegevoegd aan de lijst. Een deel van de exoten dat in Nederland terecht komt kan zich ook daadwerkelijk vestigen en populaties opbouwen (bijv. Bink 2016, Van Helsdingen 2016). Of dit gevolgen heeft voor andere spinnensoorten of prooidiersoorten is (nog) niet bekend. Het is daarom belangrijk om invoerroutes te achterhalen en exotische spinnen te blijven melden.

Dankwoord

We bedanken Caroline de Ligt en Paul Brugman voor het melden van hun *E. dufouri*-vondsten aan ons, Johan Bink, Henk Gremmer en Maarten Langbroek voor het nauwkeurig noteren van hun vondsten op Waarneming.nl en Ronald van Jeveren voor het doorgeven van zijn waarneming en het mogen gebruiken van zijn foto. Roy Morssinkhof wordt bedankt voor het tijdelijk huisvesten en de hulp bij het fotograferen van een van de *E. dufouri*-exemplaren.

Literatuur

- Barrientos JA & Urones MC 1985. La colección de araneidos del Departamento de Zoología de la Universidad de Salamanca, V: arañas clubionoides y tomisoideas. Boletín de la Asociación española de Entomología 9: 349-366.
- Bayram A, Kunt KB & Danişman T 2016. The checklist of the spiders of Turkey, version 2016. Beschikbaar op: www.spidersofturkey.info [geraadpleegd 9 januari 2017]
- Bink J 2016. Transport van spinnen naar Nederland: een voorbeeld van een bedrijf in Papendrecht. Nieuwsbrief Spined 36: 2-4.
- Ibister GK & Hirst D 2003. A prospective study of definite bites by spiders of the family Sparassidae (huntmen spiders) with identification to species level. Toxicon 42: 163-171.
- Karol S 1967. Türkiye örümcekleri, I. ön liste. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Levy G 1989. The family of huntsman spiders in Israel with annotations on species of the Middle East (Araneae: Sparassidae). Journal of the Zoological Society of London 217: 127-176.
- Moradmand M 2013. The stone huntsman spider genus *Eusparassus* (Araneae: Sparassidae): systematics and zoogeography with revision of the African and Arabian species. Zootaxa 3675: 1-108.
- Moradmand M & Jäger P 2012. Taxonomic revision of the huntsman spider genus *Eusparassus* Simon, 1903 (Araneae: Sparassidae) in Eurasia. Journal of Natural History 46: 2439-2496.
- Murphy JA & Roberts MJ 2015. Spider families of the world and their spinnerets. Part I: Text. Part II: Plates. British Arachnological Society.
- Nentwig W, Blick T, Gloor D, Hänggi A & Kropf C 2017. Spiders of Europe. Version 1.2017. Beschikbaar op: www.araneae.unibe.ch [geraadpleegd 2 januari 2017]
- Urones C 2004. El género *Micrommata* (Araneae, Sparassidae) en la Península Ibérica, con la descripción de dos nuevas especies. Revista Ibérica de Aracnología 10: 41-52.
- Urones C 2006. El género *Eusparassus* Simon, 1903 (Araneae, Sparassidae) en la Península Ibérica, con la descripción de una especie nueva. Revista Ibérica de Aracnología 12: 99-115.
- Van der Hammen L 1949. Over levend naar Nederland getransporteerde exotische spinnen. Entomologische Berichten 12: 374.
- Van Hasselt AWM 1872. [Wetenschappelijke mededeling tijdens de wintervergadering der Nederlandsche Entomologische Vereeniging, gehouden te Leiden den 23sten december 1871]. Tijdschrift voor Entomologie 15: lxii- lxvi.
- Van Helsdingen PJ 2015. Binnenwandelende exoten. Nieuwsbrief Spined 35: 33-34.
- Van Helsdingen PJ 2016. *Zoropsis spinimana* (Dufour, 1820), de valse wolfspin: exoot of inheems? Nieuwsbrief Spined 36: 22-24.
- Van Rossum G, Burger HC & Van de Bund CF 1957. Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in het jaar 1957. Entomologische Berichten 18: 62-69.
- World Spider Catalog 2017. World Spider Catalog, version 17.5. Natural History Museum Bern. Beschikbaar op: <http://wsc.nmbe.ch> [geraadpleegd op 18 januari 2017]

Geaccepteerd: 5 februari 2017

Summary

Eusparassus dufouri and other huntsman spiders (Araneae: Sparassidae) transported to the Netherlands

The spider family Sparassidae has only one indigenous representative in the Netherlands, while several adventive species have been reported. In this article we present several new imported species. We briefly report on finds of *Micrommata ligurina* and *Olios argelasius* in the Netherlands; two species that were until now only mentioned on the internet (www.waarneming.nl). *Eusparassus dufouri* receives more attention in this paper, because the authors both obtained a specimen of this species. This beautiful and large spider lives in the Mediterranean region, mainly or only in Spain and Portugal. In both 2014 and 2016 a living individual was encountered in the Netherlands. One spider was found in a house; its origin remained unknown. The other was found in a camper that had returned from Spain four months earlier. All three species are not expected to be able to establish in the Netherlands.

Jinze Noordijk

EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden
Postbus 9517
2300 RA Leiden
jinze.noordijk@naturalis.nl

Marc de Winkel

Annastraat 36
6821 EM Arnhem